

Unes vacances amb la lectura, i relectura, dels llibres de Jesús Moncada

Cabòries estivals

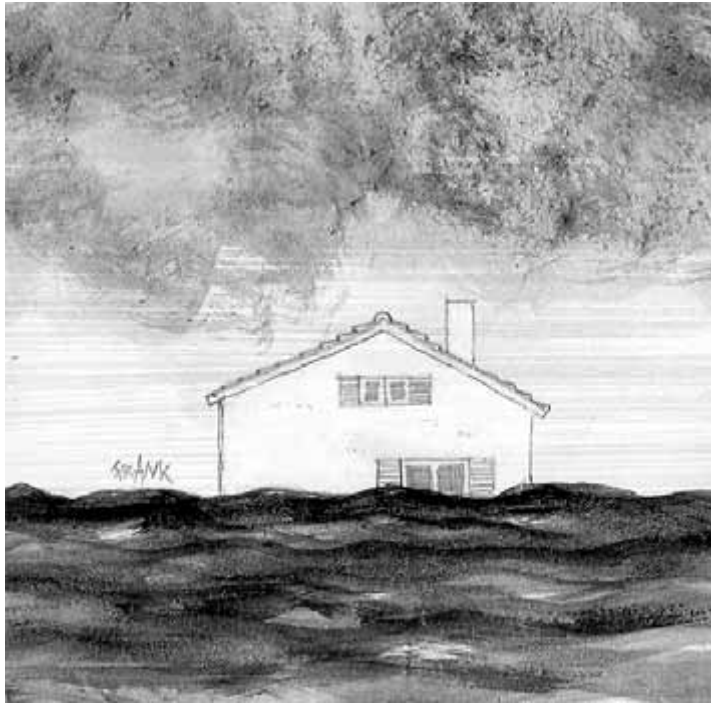
N ÀLEX SUSANNA

No sé com s'ho fan la majoria de lectors a l'hora de fer la tria de llibres que s'enduen durant les vacances, però en el meu cas, a més de dedicar-hi un temps excessiu –amb el consegüent espai igualment desmesurat que ocuparan, i més tenint en compte les característiques tant del cotxe i el seu maletger com de la família que s'hi ha d'encabir per força i a la força amb totes les seves pertinences, també del tot irrenunciables per necessàries–, sempre n'hi ha algun que em crida a l'últim moment, prou desesperadament perquè, un cop tots al cotxe, hagi de fer una última incursió a la biblioteca en cerca d'aquest llibre, sovint de difícil localització, el qual per un motiu o altre demana en efecte de ser llegit –o fins rellegit– durant el període estival en qüestió. D'aquest preuat i exigü conjunt de motius, però, un no sempre n'és sabedor a l'instant, la qual cosa evidentment irrita una part de l'arbre familiar que sap massa bé que molts dels volums tornaran verges al capdavant de l'últim dels trenta dies sàviament prescrits de vacances, i ens caldrà un cert temps abans no els puguem explicitar amb una mínima capacitat de convicció, fet que sol produir-se quan tot plegat ja no interessa més que a un mateix.

Enguany això va passar-me, curiosament, amb un llibre publicat fa una quinzena llarga d'anys, del qual acabava de sortir no pas una reedició més de les moltes fetes fins llavors sinó una a càrrec de la nova editorial on aneu a saber per quins motius el seu autor ha anat a parar en un cas més de divorci editorial: em refereixo a *Camí de sirga* de Jesús Moncada (flamant número 500 de la col·lecció *El Balanci* d'Edicions 62), sens dubte la novel·la de més projecció internacional d'un autor català viu si ens atenim a la quinzena de llengües a què ha estat ja trasplantada, com ell mateix explica en una interes-

sant entrevista publicada a *L'Avenç* de febrer. És cert que també havia aparegut un petit volum de "proses volanderes" del mateix autor, *Cabòries estivals*, oportunament prologat per un altre mequinensà d'exili gracienc, el poeta Hèctor Moret, però en principi semblava improbable que el poc temps de què finalment acabés disposant per llegir el dedicat a una obra ja coneguda. Un vespre, amb tot, una barreja de sopor, aires del Matarranya i necessitat d'interludi lector –acabava de passar l'última pàgina del manuscrit d'una gran biografia: la que ha enllestit Miguel Dalmau sobre Jaime Gil de Biedma– em van portar a aquelles *Cabòries estivals*, un llibret en principi només apte per a moncadistes –fet i fet no és sinó un aplec de notes a peu de pàgina al voltant de la seva obra–, tot i que tampoc no és descartable que pugui actuar d'incentiu per a algun despistat que encara no conegui cap dels seus volums de contes o novel·les.

Crònica del darrer rom es diu la primera i més antiga d'aquestes proses, mereixedora d'un segon premi de la *Crida als escriptors joves de Serra d'Or* del 1971 (per cert, quants no ens vam estrenar llavors gràcies a aquest benemèrit concurs!). Es tracta d'un diàleg al casino de Mequinensa entre un vell minaire i la veu narradora, els quals comenten la notícia que tant havia de trasbalsar-los –l'anunci de la construcció de dos pantans a l'Ebre i el consegüent negament d'aquella vila– i sobretot la "lluïta llarga, de més de catorze anys, aspra com un reneç, que cremava la sang dels mequinensans", atès que "només volien indemnitzar la gent a qui quedés inundada la casa"...

jectius són per damunt de tot literaris i persegueixen guanyar una o altra partida al temps. Rellegida ara de manera totalment imprevista, he gaudit més que mai de l'esplendor del seu edifici verbal, la magnificència de la seva arquitectura i l'alenada musical –gairebé simfònica– dels seus ritmes narratius. Més enllà, doncs, del drama-

matisme dels fets que la van motivar, allò que s'acaba imposant al lector és la felicitat derivada d'un gran espectacle narratiu que en el fons se sosté sobretot per obra i gràcia de la seva forma. Així com la pintura que més ens interessa i convenç és aquella que se'ns presenta com a pintura-pintura, pintura feta sobretot d'ella mateixa, la literatura que més ens omple és també la que assoleix els seus objectius mitjançant una sàvia explotació dels propis recursos formals. Potser per això l'Ebre, que en la *Crònica del darrer rom* és fonamentalment un riu captat –"desenganya't, treu't'ho del cap i fica't'ho als peus, això ja no és un riu; un riu es mou, creix i meix, aquí fa torna, allà mosse-

ga la vora, ara s'emprenya i tenim riuada: un riu és viu. Aquest ja l'han fet malbé; és mort, és com un home captat", a *Camí de sirga* acaba adquirint gairebé un caràcter mític, més enllà dels avatars històrics de què ha estat escenari: "L'Ebre lliscava amb indiferència entre el silenci de les trinxeres buides, filferades menjades pel rovell, cases desfetes, terra llaurada per les bombes. Tanta porfídia i tanta mort no havien alterat la seva passa: les pluges de tardor i de primavera l'havien inflat, les ardorades estivals l'enflaquien, però les aigües no guardaven memòria de la batalla. La memòria era cosa dels hòmens; ell, l'Ebre, era una força insensible als afans d'aquella gent que li capturava els peixos, l'esgallava amb les quilles de les naus o trobava la mort en les seves entranyes fangoses i fredes". Ja ho va dir Eliot a un dels seus *Quartets*: "Jo no en sé gaire de déus, però em penso que el riu és un déu fort de color terrós..."

Aquests mateixos fulls són els que m'han portat a enfilar de nou *Camí de sirga* i albirar retroactivament la necessitat narrativa de tot aquest lapse de temps entre el relat inicial i la novel·la en què acabà transformant-se: diguem que en l'endemig aquell dol i aquella sang –necessaris perquè l'escriptura es carregui de fatalitat i ens convenci de la raó de la seva existència– s'hi han transmutat en artífici i consciència formal, imprescindibles quan els ob-

jectius són per damunt de tot literaris i persegueixen guanyar una o altra partida al temps. Rellegida ara de manera totalment imprevista, he gaudit més que mai de l'esplendor del seu edifici verbal, la magnificència de la seva arquitectura i l'alenada musical –gairebé simfònica– dels seus ritmes narratius. Més enllà, doncs, del drama-

• ÀLEX SUSANNA. ESCRIPTOR

Aquest estiu fa quinze anys que ens deixava Jaume Figuerola, en plena joventut i en un accident estúpid. Al cap del temps ens podem adonar del que vam perdre, perquè si bé el grup L'Agram, que animava, va continuar actuant pels pobles, tanmateix la gran època del teatre musical, gènere que havien inventat, s'ha ben acabat. La Madó i el Patrick, germans de Jaume, i la Brígida, la seva vídua, es mantenen fermament i tenen grapa, talent i veu, però el més dotat era Jaume, entorn de qui havia cristal·litzat L'Agram.

Al final dels anys seixanta nosaltres érem professors de castellà i de català al col·legi de Ribesaltes i ens va tocar una classe on hi havia a la vegada Jaume, la Madó i el Tiago. Era una classe de quarta en el sistema francès, és a dir que els alumnes tenien uns catorze anys. Amb una bona part de la classe, fora d'hores i benèvolament, com calia fer aleshores, estudiàvem el català. Jaume i Madó eren membres del Gais

Jaume Figuerola

PERE VERDAGUER

Trobadors de Perpinyà, un grup que feia animacions en llengua catalana. Aviat les nostres classes de llengua es van transformar en classes de teatre: vam muntar una obra de Francesc Vilalta, un jove dotat que se'ns havia mort a l'edat de vint-i-cinc anys. La comèdia duia el títol de *Les cabres*, i tenia per tema les divisions que provocava en un poblet de muntanya la presència de les cabres, responsables d'una epidèmia de febres de Malta. Un noi d'un dels dos bàndols i una noia de l'altre estaven enamorats i reproduïen, però amb un final aquest cop feliç, el drama de Romeu i Julieta. Aquest treball ens va semblar tan convincent, que el vam

representar vuit vegades al públic: a Ribesaltes, a Perpinyà, a Pià, a Banyuls de la Marenda... *Les cabres* essent una peça curta, la vetllada era completada per cançons i monòlegs del popular Albert Saisset. Tot un èxit. La companyia duia el nom d'Els Babaus, tret d'un animal mític del poble.

Quan l'administració ens va destinar a un altre col·legi, va ser el jove Jaume que va continuar prop dels seus condeixebles les classes de català. I va ser entorn de Jaume, però amb la Madó, en Tiago i en Patrick que es va crear pocs anys després, el 1975, el grup de L'Agram. Jaume era encara menor d'edat. Vam seguir les seves repeticions,

que es feien a la casa dels Figuerola, situada prop del riu Aglí i força bohèmia, on tothom era artista i, políticament, de color roig pujat. Treballava molt i alegrement, per bé que comencessin amb una qualitat remarcable. Van muntar la peça musical *Història d'en Pep*, que denunciava el fet que el jovent hagués de marxar del país per trobar feina. Els vam invitar a la Universitat Catalana d'Estiu on van interpretar la seva segona peça, *Moliners i lladres*. Era el temps de les universitats multitudinàries, i el públic, després de la representació, va aplaudir dempeus durant deu minuts llargs. Un triomf. Els anys següents encara van escriure i muntar tres o quatre comèdies musicals més i, l'estiu del 1989, catacrac, l'accident! Encara no ens ha passat la pena. L'altre dia vam anar a Taurinyà a sentir la Madó, el Patrick i la Brígida; L'Agram participava en l'animació dels pobles en el marc de la trenta-sisena Universitat Catalana d'Estiu.

• PERE VERDAGUER. ESCRIPTOR